

УДК 377.71

ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ПОШУКОВО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВАЛЕОЛОГІЇ (ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ) У ПОЗАШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Кабацька О. В., Ковальова І. О.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості
Харків, Україна

Стаття містить дані створення та проведення обласного конкурсу учнівських наукових робіт з валеології, конференції за результатами цього конкурсу на базі Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості. Розкриваються питання щодо мети та завдань організації вищевказаних заходів, тематики наукових робіт учнів, особливостей оздоровчої та просвітницької роботи фахівців Центру валеологічних знань зі школярами, педагогами, батьками м. Харкова та Харківської області. Пропонуються «Умови проведення обласного конкурсу учнівських наукових робіт з валеології».

Ключові слова: створення, проведення, обласний конкурс, учнівські наукові роботи, конференція, валеологія, школярі, батьки, оздоровча та просвітницька робота, умови конкурсу.

В статті содержатся данные про создание и проведение областного конкурса ученических научных работ по валеологии, конференция по результатам этого конкурса на базе Харьковского областного Дворца детского и юношеского творчества. Раскрываются вопросы про цель и задачи организации вышеуказанных мероприятий, тематика научных работ учеников, особенностей оздоровительной и просветительской работы специалистов Центра валеологических знаний со школьниками, педагогами, родителями г. Харькова и Харьковской области. Предлагаются «Условия проведения областного конкурса ученических научных работ по валеологии».

Ключевые слова: создание, проведение, областной конкурс, ученические научные работы, конференция, валеология, школьники, родители, оздоровительная и просветительская работа, условия конкурса.

The data about creation and carrying out of regional competition of student's scientific works on valeology, conferentions by results of this competition on the basis of the Kharkov regional Palace of children's and youthful creativity contained in this article. Further in article questions about the purpose and problems of the organisation of the above-stated actions reveal; subjects of scientific works of pupils; features of improving and educational work of experts of the «Center of valeological knowledge with schoolboys, teachers, parents of of Kharkov and the Kharkov area. Conditions of carrying out of regional competition of student's scientific works of valeology» are offered.

Key words: creation, holding of, regional contest, parents, pupils' scientific works, conference, valeologization, schoolchildren.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Позашкільний педагогічний процес має свої особливості: досліджує механізми розвитку різноманітних дитячих природних інтересів та здібностей, наповнює позашкільне життя дітей і підлітків яскравими враженнями, досвідом соціальних переживань на основі високої поваги до них і великої духовної близькості педагогів та вихованців, їх співробітництво та співтворчість.

Позашкільний педагогічний процес повинен враховувати здоров'я вихованців. Потрібно на науковому рівні звертати увагу на ці питання та вирішувати їх у кожному закладі. За умов, що склалися в період сьогодення, украй необхідно підтримувати організм молодого покоління проведенням комплексних оздоровчих заходів, щоб допомогти дитині адаптуватися до різних умов та самоствердитися, усвідомити себе як особистість; покращити процеси своєї саморегуляції, самовідновлення; навчитися вирішувати життєві проблеми адекватно інтелектуальним здібностям, своїм інтересам та меті. Необхідно залучати школярів до вирішення питань збереження та відтворення здоров'я на науковому рівні.

ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ

Мала академія наук учнівської молоді — профільний позашкільний навчальний заклад, основним напрямом діяльності якого є дослідницько-експериментальний, що передбачає залучення вихованців (учнів, слухачів) до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури та

мистецтва, а також виявлення, розвиток і підтримку обдарованої молоді, створення умов для її творчої реалізації та розширення наукового світогляду, організацію змістовного дозвілля.

Головними завданнями Малої академії наук учнівської молоді є: реалізація державної політики у сфері позашкільної освіти; виявлення, розвиток і підтримка обдарованої молоді, стимулювання її творчого потенціалу, розвиток наукової та дослідницько-експериментальної діяльності вихованців (учнів, слухачів); створення умов для гармонійного розвитку особистості, задоволення потреб учнівської молоді в позашкільній освіті, організації її оздоровлення, дозвілля і відпочинку; задоволення потреб учнівської молоді у професійному самовизначенні відповідно до їх уподобань і здібностей; формування у вихованців (учнів, слухачів) національної самосвідомості, активної громадянської позиції, мотивація здорового способу життя; надання загальноосвітнім навчальним закладам методичної допомоги з питань роботи з обдарованою молоддю; просвітницька діяльність [8].

Під впливом змін у суспільстві відбувається перебудова освіти. Розбудова системи освіти проводиться в напрямку оновлення змісту освіти і виховання. З метою прискорення входження системи освіти України у Болонський процес, Кабінет Міністрів України 13 грудня 2006 року прийняв Постанову № 1719 «Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр». У плані виконання цієї постанови розробляється кваліфікація «Здоров'я людини». Остання викликає потребу перебудови і змісту освіти ЗНЗ і залучення учнів до науково-дослідницької роботи та відбір переможців конкурсів МАН.

Щороку, згідно з наказом Міністерства освіти і науки України, проводиться Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт (НДР) учнів, членів Малої академії наук (МАН). Багато найкраще підготовлених учнів старшої і, частково, основної школи залучаються до науково-дослідницької, експериментальної, конструкторської та винахідницької роботи в різних галузях науки, техніки, культури і мистецтва та хотіли б взяти участь в оголошуваних Міністерством освіти і науки конкурсах. Проте, дещо бракує інформації щодо вимог до написання, оформлення і подання науково-дослідницьких робіт на конкурс і, особливо бракує інформації щодо тематики науково-дослідницьких та експериментальних робіт і методики їх оформлення. Це, у першу чергу, стосується молодих наук і нових навчальних дисциплін загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) — здоров'я людини, валеології, основ здоров'я та безпеки життєдіяльності [10].

Уже 14 років відкриває свої двері талановитим школярам Харківське територіальне відділення МАНу України на базі Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості (далі Палац). Усі роки його існування у відділенні ведеться підготовка наукових робіт школярів фахівцями ВНЗ Харкова та методистами Палацу. Висока наукова цінність та якість учнівських робіт були підкреслені нагородами обласних, усеукраїнських та міжнародних заходів.

13 років у Палаці існує відділ Центр валеологічних знань (далі Центр).

Науковою базою Центру стали Міжфакультетська науково-дослідна валеологічна лабораторія (створена в 1997 р.) та кафедра валеології (створена у 1999 р.) ХНУ імені В.Н. Каразіна, згідно з наказом МОН № 277 від 08.05.2003 р. про введення спеціальності «Валеологія (здоров'я людини)» напрямку 0101 «Педагогічна освіта».

Завданням Центру стала популяризація валеологічних знань серед дітей та підлітків, їхніх батьків; надання методичної допомоги вихователям дитячих дошкільних закладів та педагогам позашкільних закладів, учителям загальноосвітніх шкіл у валеологізації навчального процесу щодо формування валеологічного світогляду, прищеплення знань про здоровий спосіб життя. За активної оздоровчої діяльності Центру з 2004 року Палац розпочав свою роботу як Школа сприяння здоров'ю.

Проблема, яку вирішує педагогічний колектив Центру протягом останніх років,— «Нові технології формування здорового способу життя у дітей і підлітків в умовах сучасного навчального закладу».

У Центрі працюють валеологічні гуртки. Щорічно ведеться діагностування рівня фізичного, психічного, духовного здоров'я гуртківців Палацу. За результатами роботи з цього напрямку надруковані наукові статті та проведені доповіді на конференціях з питань оздоровлення молодого покоління.

Оздоровча «Програма валеологізації навчально-виховного процесу Харківського обласного Палацу дитячої та юнацької творчості» впроваджується 11 років. Також постійно проводяться акції здоров'я, свята здорового способу життя, відроджуються здорові традиції українського народу — Різдвяні свята, Масляна, Пасха, Івана Купала, Трійця.

Щорічно фахівці Центру беруть участь в обласній виставці-ярмарку педагогічних технологій, яка проводиться на базі Харківського обласного науково-методичного інституту безперервної педагогічної освіти та отримали дипломи I-III ступенів за методичні розробки: «Нова хода в нову епоху» (Макеев. М.В., Гончаренко М.С., Іванова Г.М., Набока І.Є., Матюшко Т.Л.) — 2001, «Игровые методы развития познавательных процессов у школьников» (Гончаренко М.С., Матюшко Т.Л., Макеев. М.В.) — 2002, «Фітооздоровлення дітей та молоді» (Гончаренко М.С.) — 2003, «Уроки з валеології» (Іванова Г.М.) — 2003, «Психологічна програма розвитку особистості дитини. Тренінг партнерського спілкування» (Довгопол Т.Л.) — 2004, «Формування здорового способу життя — як засіб соціалізації» (Кабацька О.В.) — 2007, тощо.

Маючи такий багатий досвід наукової валеологічної роботи Палацу, кафедрою валеології філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна було запропоноване створення нового напрямку МАНУ України «Валеологія (здоров'я людини)».

Для втілення нових валеологічних ідей протягом трьох років, відповідно до листа Головного управління освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації №01-10\649 від 12.02.07 р., у Палаці проводиться обласний конкурс учнівських наукових робіт з валеології. За підсумками конкурсу відбувається обласна конференція за темою «Валеологічна культура — вибір ХХІ століття». Для виступу на конференції учні готують тези та мультимедійне супроводження своєї наукової роботи, яку вони подавали на обласний конкурс з валеології. Тези найкращих наукових робіт школярів надруковані в збірнику міжнародної конференції «Валеологія: сучасний стан, напрямки та перспективи розвитку», яка проводиться щорічно на базі Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна кафедрою валеології філософського факультету сумісно зі всеукраїнським громадським об'єднанням «Українська асоціація валеологів».

Обласний конкурс у Палаці організовано з метою широкого залучення учнівської молоді до практичної валеологічної освіти та виховання, формування валеологічної культури усвідомлення нерозривного зв'язку дитини з довкіллям, залежності здоров'я від стану навколишнього середовища; аналіз та знання впливу антропогенних факторів на різні сторони життєдіяльності людини; пізнання оздоровчої цінності природи на поновлення фізичних і духовних сил; вивчення впливу факторів, пов'язаних з виробництвом, на здоров'я людини; дотримання правил санітарної гігієни; подолання шкідливих звичок; формування здорового способу життя.

Усі учні-переможці обласного конкурсу, отримали почесні грамоти Палацу. Решта учнів конференції отримали сертифікати учасника конференції.

За три роки в конкурсі брали участь майже всі райони м. Харкова та Харківської області. Можна прослідкувати, що з кожним роком розширюється перелік тем, за якими готуються наукові роботи учнів, а також покращується якість підготовлених робіт. Тому, підкреслюючи все вже представлене, очевидно, що проблеми, які висвітлені, є актуальними на сучасному етапі розвитку суспільства.

Далі пропонуються умови проведення конкурсу.

Умови проведення обласного конкурсу учнівських наукових робіт з валеології «Валеологічна культура – вибір XXI століття»

Загальні положення

Обласний конкурс (далі конкурс) учнівських експериментально-дослідницьких робіт «Валеологічна культура – вибір XXI століття» проводиться з метою формування валеологічного світогляду, прагнення вести здоровий спосіб життя, прищеплення навичок оздоровчих заходів.

Завдання конкурсу:

- широке залучення учнівської молоді до практичної валеологічної освіти та виховання, формування валеологічної культури;
- усвідомлення нерозривного зв'язку дитини з довкіллям, залежності здоров'я від стану навколишнього середовища;
- аналіз та знання впливу антропогенних факторів на різні сторони життєдіяльності людини;
- пізнання оздоровчої важливості природи для поновлення фізичних і духовних сил;
- вивчення впливу факторів, пов'язаних з виробництвом, на здоров'я людини;
- дотримання правил санітарної гігієни;
- подолання шкідливих звичок;
- формування здорового способу життя.

Учасники конкурсу

До участі у конкурсі запрошуються переможці районних (міських) етапів: учні 9–11 класів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів.

Порядок проведення конкурсу

Конкурс проводиться поетапно:

- I етап (районний, міський) — жовтень–січень навчального року;
- II етап (обласний) — січень–лютий навчального року.

Для проведення I та II етапів конкурсу створюються оргкомітети, до складу яких входять представники методичних кабінетів відділів (управлінь) освіти, учителі шкіл, керівники творчих учнівських об'єднань позашкільних навчальних закладів, керівники Шкіл сприяння здоров'ю.

Для участі в обласному етапі необхідно відправити 2 найкращі роботи практичного напрямку від району (міста), згідно з протоколом підбиття підсумків на районному рівні.

Матеріали необхідно подати до 25 січня на адресу: Харківський обласний Палац дитячої та юнацької творчості, Сумська, 54 (Центр валеологічних знань) м. Харків, 61002 тел. для довідок 700-38-36.

Критерії відбору переможців

Учні готують експериментально-дослідницькі роботи за такими напрямками:

- людина як саморозвиваюча та самовдосконалююча система (здоровий спосіб життя з позиції цінності та сенсу життя);
- природні умови здоров'я (екологічне середовище життя і буття людини, фітооздоровлення, ароматерапія);
- соціальні умови здоров'я (відповідальність за власне здоров'я, формування культурного ідеалу, розвиток духовної сфери);
- практична валеологія (основи культури харчування, відповідно до українських традицій, профілактика хвороб);
- вплив інтелектуального і фізичного навантаження на здоров'я школярів протягом навчально-виховного процесу;
- розробка та впровадження здоров'язберігаючих технологій у навчально-виховний процес;
- культура мислення — підвищення духовності сучасної людини;
- розвиток толерантності, взаємовідносини у школі (учень-учень, вчитель-учень);

- культура спілкування в сучасній школі.

Оцінка робіт проводиться за такими критеріями:

1. Значимість:

- наукова і методично досконалість представлених матеріалів дослідницького спрямування з урахуванням місцевих особливостей;
- актуальність, результативність;
- інноваційні розв'язання невирішених проблем;

2. Методологія:

- постановка чіткої ідеї та очікуваний результат;
- чітко сформульована проблема;
- відгуки педагогів з даного напрямку про актуальність експериментально-дослідницької роботи.

3. Рівень знання предмету роботи:

- ознайомленість з літературою та дослідженнями в обраній галузі;
- володіння джерелами інформації, що використовувалися в роботі;
- поінформованість щодо сучасних досліджень у галузі.

Матеріали подаються в друкованому вигляді (14 шрифт, 1.5 інтервал) та на електронних носіях. Об'єм роботи — до 35 сторінок.

Бажано додати фото та відеоматеріали про проведену практичну роботу.

Тематика наукових робіт переможців конкурсу така:

– 2007 р.: «Роль пошти та профілактика її порушень у школярів 6-х класів Харківського ліцею № 141»; «Здорові й гарні зуби — дзеркало краси та здоров'я людини. Профілактика карієсу — шлях до здорових зубів»; «Значення трави кропу городнього у фітооздоровленні»; «Анемії. Причини виникнення анемії. Формування здорового способу життя»; «Природні умови здоров'я (екологічне середовище життя і буття людини, фітооздоровлення, ароматерапія)»;

– 2008 р.: «Валеологічне дослідження способу життя учнів»; «Культура мислення — підвищення духовності сучасної людини»; «Гендерний аспект особистісної та психосоціальної зрілості учнів випускних класів школи»; «Особливості спілкування в підлітковому колективі»; «Національне виховання і навчання здоровому способу життя»;

– 2009 р.: «Валеологічні шляхи корекції негативного впливу факторів навчального середовища на учнів»; «Валеологічна культура батьків як чинник виховання здорової дитини»; «Вплив дельфінів на психічне та фізичне здоров'я людини»; «Валеотехнології у профілактиці міопії у школярів»; «Оздоровчі традиції українців за допомогою глини, вплив глинотерапії на здоров'я і культуру особистості».

У 2008–2009 навчальному році на сайті Міністерства освіти і науки України було представлено новий перелік відділень МАНу України. До хіміко-біологічного відділення було внесено напрямок «валеологія (здоров'я людини)». На жаль, коли останній допрацюований проект було отримано, там не було раніше вказаної інформації.

ВИСНОВКИ

Враховуючи позитивний досвід залучення школярів до наукової роботи в напрямку «Валеологія (здоров'я людини)» на базі Центру та Палацу, вважаємо необхідним створення нового напрямку в системі МАНу України.

Актуальність проблем здоров'я школярів підкреслюється всіма науковцями, які ґрунтовно вивчають ці питання. Звернути увагу педагогічних працівників на формування знань, вмінь та навичок культури здоров'я молодого покоління необхідно зараз, щоб зберегти найкращий скарб нашої держави — дитину.

Сподіваємось, що наша робота по впровадженню валеологічної освіти школярів буде підтримана, та в 2009–2010 навчальному році розпочнеться наукова діяльність МАНу з напрямку «Валеологія (здоров'я людини)».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бюлетень Вищої атестаційної комісії України // 2007. – № 6 (92). – С.17, 21 – 22, 104.
2. Державна Національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття». – К.: Райдуга, 1994. – 43 с.
3. Закон України «Про загальну середню освіту» // Освіта України. — 2000. – № 31
4. Закон України «Про позашкільну освіту» // Освіта України. Нормативно-правові документи. — К.: Міленіум, 2001. — С. 229–250
5. Ковбасенко Л.І. Методика виховання діяльності в Малій Академії наук України. / Л.І.Ковбасенко. – К., 2006. – 116с.
6. Концепція позашкільної освіти та виховання // Збірник документів по організації позашкільної освіти . — Київ, 2002. — С. 64–73
7. Міністерство освіти і науки України. Наказ №35 від 25.01.2008 року «Про проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України у 2007–2008 навчальному році.
8. Міністерство освіти і науки України. Наказ №90 від 09.02.2006 р. «Про затвердження Положення про Малу академію наук учнівської молоді»
9. Шахненко В. І. До питання про методичні рекомендації учням щодо написання робіт з напрямку «Здоров'я людини» (валеологія) для участі учнів у конкурсі МАНу України. / В.І.Шахненко, О.В.Кабацька, Є.О.Цуканова, С.Я.Волошанська, М.М.Матис, М.П.Сидір // Валеологія: сучасний стан, напрями та перспективи розвитку: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції: У 3-х томах. – Харків: ХНУ, 2009. –Т.2. – С. 237–242.
10. Шахненко В.І Здоров'я людини: Методичні рекомендації щодо написання учнівських робіт МАН. / В.І.Шахненко.— Х: Дрогобич, 2009. — С.4.
11. Шейко В.М., Кушнарченко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підр. / В.М.Шейко, Н.М.Кушнарченко. – К.: Знання-Прес, 2002.

©Кабацька О.В., 2009

